

Årsberetning 2006

Praksisudvalget ved Københavns Universitet

Københavns Universitet, februar 2007

Årsberetning for Praksisudvalget 2006

Indhold

1. Forord	3
2. Praksisudvalgets bedømmelsesgrundlag og opgaver	4
3. Konkrete sager behandlet i 2006	8
4. Forfatterskabskonferencen 9/11 2006	10
5. Redegørelse om akademisk frihed	16
6. Universitetets regler om god videnskabelig praksis	17
7. Vejledning til regler for god videnskabelig praksis	21
8. Praksisudvalgets medlemmer	25

1. Forord

Hermed afgiver Praksisudvalget ved Københavns Universitet sin årsberetning for 2006. Udvalget, der blev oprettet ved rektors beslutning 11/4 2005, har ikke tidligere haft nogen sager til behandling, hvorfor der ikke blev afgivet beretning for 2005. Dette er derfor udvalgets første beretning.

Ved udvalgets oprettelse blev det i en orienterende skrivelse til medarbejderne bebudet, at der senere ville blive udsendt uddybende information om udvalgets arbejde. Dette er ikke hidtil sket, hvorfor der i denne beretnings *kap. 2* er medtaget en redegørelse for udvalgets bedømmelsesgrundlag og opgaver.

Udvalget har i perioden behandlet i alt fire sager, hvoraf dog ingen er blevet færdigbehandlet inden beretningsperiodens slutning. Sagerne er kort gennemgået nedenfor i *kap. 3*. For så vidt angår sager, der er behandlet af de faglige udvalg vedr. videnskabelig uredelighed henvises til den derom udsendte årsberetning for 2005 (Forsknings- og Innovationsstyrelsen, nov. 2006).

Udvalget har udover behandling af konkrete sager afholdt en konference om forfatterskaber i november 2006. Konferencen havde særligt til formål at afdække mulige forskelle og ligheder i de forskellige fagområders praksis mht. angivelse af forfatterskaber til videnskabelige arbejder. Fra konferencen er medtaget et indlæg af professor, dr. phil. Per Øhrgaard, som forfatteren velvilligst har stillet til rådighed, jf. beretningen *kap. 4*.

Udvalget har herudover fået i opdrag af rektor at udrede konsekvenserne for den akademiske frihed af indfusionering af sektorforskningsinstitutioner ved universitetet. Sådanne institutioner findes for nærværende kun ved Det Biovidenskabelige Fakultet for Fødevarer, Veterinærmedicin og Naturressourcer (FVN; tidl. KVL). Dette arbejde, som udvalget blev pålagt efter de herom truffede beslutninger i bestyrelsen i efteråret 2006, er endnu ikke færdiggjort, og omtales derfor kun kort i *kap. 5*.

De gældende regler for praksisudvalget er medtaget i beretningen (*kap. 6*). Efterfølgende er optrykt en vejledning, som er udarbejdet til nævnte regelsæt (*kap. 7*). I *kap. 8* er medtaget en oversigt over udvalgets medlemmer i beretningsperioden. Det skal herved bemærkes, at udvalget fra årsskiftet 2007 er blevet udvidet med repræsentanter for de to nye fakulteter (FVN og DFF, Det Farmaceutiske Fakultet).

I sommeren 2006 afgik udvalgets hidtidige formand, professor, dr. jur. *Henrik Zahle*, Det Juridiske Fakultet, ved døden. Henrik Zahle havde været med fra starten af udvalgets opbygning og havde i den forbindelse en væsentlig andel i udformningen af det gældende regelsæt. Ligeledes skyldes initiativet vedrørende den ovennævnte forfatterskabskonference i vid udstrækning Henrik Zahles indsats. Udvalget benytter lejligheden til posthumt at udtale sin anerkendelse af den hidtidige formands store indsats.

Rektor har efter indstilling fra Det Juridiske Fakultet udpeget professor, dr. jur. *Carsten Henrichsen* som ny formand. Udvalgets næstformand, professor *Niels Keiding*, har varetaget formandshvervet i perioden indtil den nye formands tiltræden i september 2006.

Carsten Henrichsen

2. Praksisudvalgets bedømmelsesgrundlag og opgaver

A. Hvad er god videnskabelig praksis?

God videnskabelig praksis er en standard, som omfatter de – til dels etisk baserede – krav, som al forskning, udvikling og formidling må leve op til, herunder i forhold til såvel det omgivende samfund som til videnskaben selv og til de kolleger, hvis arbejde berøres af den enkeltes forskning.

Med denne brede definition omfattes ikke blot *forskning* i snæver forstand, den virksomhed som tilstræber at skabe ny viden, men også både *udvikling*, dvs. anvendelse af forskningsresultater til konkrete samfundsmæssige formål, og *formidling* af forsknings-(og udviklings-)resultater, hvad enten det drejer sig om udbredelse af enkeltstående resultater, eller om forskeres deltagelse i den offentlige debat som eksperter inden for de områder, som de udtaler sig om.

Den eller de standarder, som ”god videnskabelig praksis” må leve op til, omfatter endvidere ikke blot de krav som sættes af det videnskabelige arbejde, men også samfundsmæssige og kollegiale hensyn. Og i alle tilfælde er der tale om standarder, der som sådanne kan ændre indhold og betydning over tid, og som kan variere inden for de enkelte videnskabelige felter. Men helt grundlæggende kan disse standarder i hvert fald sammenfattes i tre hovedhensyn:

Forskningen må for det første kunne *legitimere* sig udadtil som en (objektiv) sandhedssøgen, hvor der altid redegøres åbent for eventuelle (subjektive) forhåndsindstillinger. For det andet må forskningsvirksomheden udøves på et sådant grundlag, at resultaterne kan kommunikeres og *efterprøves* inden for det videnskabelige samfund. Endelig må forskeren for det tredje udvise en passende grad af *loyalitet* over for sine kolleger uanset eventuelle faglige uoverensstemmelser.

1. Legitimiteten af det videnskabelige arbejde står og falder med, at den fremstår som en søgen efter sandheden om de forhold, forskeren beskæftiger sig med. Hertil hører som nævnt, at man så vidt muligt forholder sig objektivt – og sandfærdigt – til forholdene, og at man redegør for eventuelle forhåndsindstillinger eller andre usikkerhedsmomenter, der kan påvirke de resultater, man når frem til. Dette er grundelementerne i den standard, der kan betegnes som *videnskabelig redelighed*.

Hvor objektivitet i naturvidenskaberne er en selvfølgelig standard af jævnt hen ganske håndgribelig karakter, kan den på andre områder antage mere relative former, afhængig af det valgte videnskabsteoretiske udgangspunkt for de forskningsmæssige bestræbelser, således fx inden for det humanistiske område og i samfundsvidenskaberne, hvor naturvidenskabelige, ”positivistiske”, tilgange brydes med hermeneutiske og andre modeller for videnskabelig analyse. Det betyder dog ikke, at denne standard i så fald får mindre betydning, men derimod at kravene til præcisering af (subjektive) forhåndsindstillinger skærpes.

Brud på denne standard kan vise sig på flere måder, men mest udpræget ved manipulation med forskningsdata og fordrejning af egne eller andres forskningsresultater, som tager sigte på at bekræfte en forudfattet indstilling. Andre kvalificerede brud på den omhandlede standard foreligger ved plagiering af andres forskning, uretmæssig angivelse af forfatterrolle samt angivelse af urigtige oplysninger om egne forskningsmeriter. Videnskabelig redelighed fordrer således – enkelt udtrykt – at man hverken må lyve, snyde eller stjæle i forskningen.

2. Kernen i god videnskabelig praksis er de metoder og kodekser, som videnskaberne selv har udviklet til at sikre, at resultaterne er kommunikerbare og egnet til efterprøvelse, og at de i det hele udspringer af en original forskningsmæssig indsats. Disse krav om intersubjektivitet og originalitet er hovedelementer i, hvad der kan betegnes som *god forskningsskik*, og i praksis indebærer de altså, at forskningen må være resultatet af et selvstændigt arbejde, der udføres med respekt for anerkendte metoder og videnskabsetiske kodekser.

Det udelukker ikke, at forskningen kan bygge videre på andres forskningsarbejder, eller at den – som en art grundlagsforskning – kan rette sig kritisk mod foreliggende metoder og kodekser; men også her må det videnskabelige arbejde opfylde kravene til originalitet, kommunikerbarhed og kontrolmuligheder. At disse standarder muligt giver særlig mening inden for de empiriske fagområder, udelukker heller ikke, at de kan lægges til grund som en tilnærmet målestok på andre områder.

Brud på denne standard kan vise sig som formulering af selvbekræftende hypoteser eller som forsømmelighed med anvendelse af foreliggende metoder, databehandling og fortolkning etc., dvs. forhold som først og fremmest må påregnes at blive påtalt i den løbende videnskabelige diskurs, men som i alvorligere tilfælde også kan tænkes at blive gjort til genstand for særskilt påtale som et brud på god forskningsskik. Andre – mere oplagte – tilfælde er brud på videnskabsetiske kodekser, fx vedr. forsøgsprotokoller eller andre former for dokumentation, samt hemmeligholdelse af personlige eller økonomiske interesser, som kan rejse tvivl om forskerens uvildighed.

3. God videnskabelig praksis fordrer endelig respekt for almindeligt anerkendte normer for *loyal kollegial adfærd*, herunder mht. præsentation og omtale af såvel egne som andres videnskabelige indsats. Men det må understreges, at denne standard ikke er ensbetydende med et krav om, at forskeren skal udvise en særlig tilbageholdenhed med faglig og saglig kritik af andres videnskabelige arbejder eller af gængse faglige antagelser. Eventuel kritik må imidlertid være saglig, holdes i en urban tone og i det hele leve op til de værdighedskrav, som er sædvanlige i den akademiske verden.

Også i relation til *sektorforskning*, der foretages i universitært regi, må det anerkendes, at forskningsresultater kan gøres til genstand for faglig diskussion og kritik både inden for og uden for de forskningsfællesskaber, der måtte være oprettet til varetagelse af sådanne opgaver, og i det omfang der ikke er tale om varetagelse af egentlige myndighedsopgaver, som falder uden for sædvanlige forskningsbegreber. Der kan således ikke i almindelighed stilles særlige – loyalitetsbegrundede – krav om tilbageholdenhed med faglig kritik af sektorforskningens indspil til myndigheder eller andre rekvirenter.

Brud på den omhandlede standard kan manifestere sig som arbejdsmiljøproblemer, hvor den enkelte forsker vantrives i et forskningsmiljø, som ikke levner plads for nytænkning. Eller den kan – mere håndfast – give sig udslag i en sagligt ubegrundet miskreditering af kolleger, som man er kommet i et fagligt eller personligt modsætningsforhold til, og som i forbindelse med bedømmelser og anmeldelser kan udarte til videnskabelig censur eller meningsundertrykkelse. Mere sofistikeret kan der være tale om hemmeligholdelse af kildemateriale for at afskære kolleger fra at bruge det, eller om udeladelse af relevante henvisninger i forskningsarbejder til kolleger, hvis resultater man ikke bryder sig om, etc.

B. Hvad er praksisudvalgets opgaver og kompetence?

Praksisudvalget varetager tre hovedtyper af opgaver: 1) Behandling af konkrete sager om brud på god videnskabelig praksis, 2) klargøring af normerne for god videnskabelig praksis, og 3) rådgivning af rektor i sager om god videnskabelig praksis (jf. i det hele §§ 1 og 5, stk. 1, i reglerne om god videnskabelig praksis). I det følgende foretages først en afgrænsning af udvalgets saglige kompetenceområde, hvorefter reglerne om de nævnte opgaver kort gennemgås.

1. Efter de for praksisudvalget gældende regler (§ 1, stk. 3, jf. § 8) kan udvalget beskæftige sig med alle slags sager som ovenfor nævnt i pkt. A, idet dog sager om *videnskabelig uredelighed* skal¹ henvises til de dertil oprettede fagudvalg om videnskabelig uredelighed (UVVU). Formelt skal sagen i givet fald afvises og klageren vejledes om muligheden for at indbringe sagen for et uredelighedsudvalg. Siden der ikke er nogen skarpe skillelinjer mellem de ovennævnte grundhensyn, og da en sag også kan rumme flere forskellige aspekter, er det imidlertid uundgåeligt, at den nærmere grænsedragning i enkelttilfælde kan komme til at bero på et skøn, som praksisudvalget selv må udøve i de sager, som det bliver forelagt.

Efter den derom gældende bekendtgørelse (bkg. nr. 933/1998, § 3, stk. 1) betragtes som videnskabelig uredelighed bl.a. : 1) konstruktion af data, 2) selektiv og skjult kassation af uønskede resultater, 3) substitution med fiktive data, 4) bevidst vildledende anvendelse af statistiske metoder, 5) bevidst forvredet fortolkning af resultater og forvridding af konklusioner, 6) plagiering af andres resultater eller publikationer, 7) bevidst fordrejet gengivelse af andres resultater, 8) uretmæssig angivelse af forfatterrolle og 9) ansøgninger med urigtige (forfatter-)oplysninger. Dvs. forhold, som i det hele korresponderer ganske nøje med de ovenfor under pkt. A.1. nævnte eksempler på videnskabelig uredelighed.

For at kvalificere et forhold som udtryk for ”videnskabelig uredelighed” i retlig forstand skal det yderligere kunne lægges til grund, at handlingen eller undladelsen er *forsætlig* eller udslag af *grov uagtsomhed* (bkg. § 3, stk. 2). Det efterlader et vist rum for at kvalificere forhold som de ovennævnte, der er udslag af simpel uagtsomhed eller almindelig forsømmelighed, som brud på god forskningsskik eller loyal kollegial adfærd, hvad der i givet fald ligger inden for praksisudvalgets kompetenceområde. Det betyder rent praktisk, at en sag om uredelighed, der er blevet afvist af et af de ovennævnte uredelighedsudvalg, fordi der ikke er fundet bevis for forsæt eller grov uagtsomhed, desuagtet vil kunne påkendes af praksisudvalget, hvis sagen indbringes herfor ved (fornyet) klage.²

2. Det er overordnet praksisudvalgets hovedopgave at afgive *indstilling* om konkrete sager (§ 5, stk. 1, nr. 3). Indstillingen afgives til rektor og skal indeholde en stillingtagen til, hvorvidt et givent sagsforhold ”er i strid med god videnskabelig praksis” (§ 10, stk. 1 og 2). Udvalget har ikke herudover nogen kompetencer af fx personalemæssig karakter i relation til den enkelte sag.³ Ansættelsesretlige spørgsmål sorterer under rektor eller den myndighed, hvortil

¹ Sml. De for Praksisudvalget ved Aarhus Universitet gældende regler, som tilsyneladende overlader det til udvalget selv at afgøre, hvor en sag skal behandles, jfr. § 3, stk. 6, 2. pkt.: ”Udvalget kan ... vælge selv at indbringe en sag for et af de nævnte uredelighedsudvalg”.

² Sml. De for Praksisudvalget ved Aarhus Universitet gældende regler, hvorefter udvalget kan påkende ”en bevidst fordrejning af forskningens resultater... selv om uretmæssighedens omfang og konsekvenser ikke i sig selv kan betegnes som graverende” (§ 1, stk. 3, nr. 2).

³ Modsat de for UVVU gældende regler, som giver udvalgene en række beføjelser til at reagere over for personer, der findes at have begået videnskabelig uredelighed (fx orientering af arbejdsgiver, anmeldelse af

personaleansvaret er delegeret, og det er ikke udvalgets opgave at foreslå bestemte reaktioner på eventuelle kritisable forhold, ligesom reglerne heller ikke afgiver hjemmel for, at ansættelsesmyndigheden kan anmode udvalget om at stille forslag herom.⁴

Uagtet udvalget ikke træffer bindende afgørelser i personalemæssige forhold, må de indstillinger, som udvalget afgiver, lægges uprøvet til grund af ansættelsesmyndigheden. Dette er en konsekvens af, at udvalget i henseende til konkret sagsbehandling er etableret som en selvstændig – og retligt uafhængig – myndighed på universitetet. Indstillingen må derfor betragtes som en *afgørelse* i forvaltningsretlig forstand, hvorfor udvalget også i hele sin sagsbehandling vil være undergivet de sædvanlige forvaltningsretlige regler, herunder regler om aktindsigt, partshøring og begrundelse (jf. § 11). Udvalget kan ved påkendelsen af de enkelte sagsforhold udtale forskellige grader af *kritik* eller afslutte behandlingen med, at der ikke findes grundlag for at udtale kritik. I den årlige beretning om udvalgets virksomhed redegøres i anonymiseret form for de sager, som udvalget har behandlet, uanset om der er fundet anledning til at udtale kritik eller ej (jf. nedenfor pkt. 3).

Ud over behandling af konkrete (klage-)sager har udvalget som nævnt til opgave at ”bidrage til at *klargøre* de eksisterende normer for god videnskabelig praksis” og i den forbindelse til at ”tage initiativ til, at der foregår en *drøftelse* af normerne for god videnskabelig praksis” (§ 5, stk. 1, nr. 1 og 2). Derimod er det ikke udvalgets opgave at udforme *regler eller vejledninger* om god praksis (§ 5, stk. 2). Den klargøring, som udvalget skal bidrage til, må ske i de enkelte professioner eller faggrupper, og en måde at bidrage hertil er som anført at tage initiativ til, at der foregår en løbende drøftelse af disse normer (retningslinjerne ad § 5). Eksempelvis har udvalget afholdt en konference om god skik og brug ved angivelse af forfatterskaber til videnskabelige arbejder (jf. nedenfor pkt. 4).

Selv om udvalget efter det anførte ikke skal være generelt normsættende, kan dette alligevel afgive udtalelser om generelle spørgsmål, i det omfang rektor måtte anmode herom (§ 1). Udvalget varetager på denne måde en *rådgivende* funktion og kan i den forbindelse foretage nærmere udredning af enkelte sagsområder mhp. at fastslå, hvad der må betragtes som gældende ret eller anerkendte normer, ligesom udvalget kan rådspørges om generelle videnskabsetiske anliggender. Det må imidlertid understreges, at udvalget ikke er kompetent til at tage sådanne spørgsmål op af egen drift, men netop kun efter anmodning fra rektor. Eksempelvis er udvalget blevet rådspurgt om konsekvenserne for den akademiske frihed af indfusionering af sektorforskningsinstitutioner på universiteterne (jf. nedenfor pkt. 5).

De for praksisudvalget gældende regler blev fastsat 11/4 2005 med *tilbagevirkende kraft* fra 1/1 2005. Praksisudvalget forbeholder sig dog adgang til også at behandle forhold efter hidtil gældende principper om videnskabelig redelighed mv. Klager er under alle omstændigheder underlagt en *forældelsesfrist* på 5 år, og sager om rygter eller beskyldninger, som en person ønsker at blive rensset for, kan kun i særlige tilfælde behandles, når de har været klageren bekendt i mere end et halvt år. Det forudsættes endvidere, at klage indgives inden for rimelig tid efter, at klager har eller burde have haft de nødvendige forudsætninger for at indlede sagen (jf. i det hele § 6, stk. 2).

forholdet til tilsynsmyndighed, politianmeldelse samt – efter anmodning – forslag om sanktionsvalg), jf. nærmere bkg. § 6.

⁴ Anderledes Praksisudvalget ved Aarhus Universitet, som efter de derom givne regler af egen drift skal afgive ”indstilling om eventuelle sanktioner” (§ 6, jfr. § 9).

3. Konkrete sager behandlet i 2006

Udvalget har i beretningsperioden behandlet *fire* sager. Ingen af sagerne er dog endnu afsluttede, hvorfor de her kun refereres kort fsv. ang. de faktuelle sagsforhold. Sagerne refereres i anonymiseret form, hvor klager er fork. K, mens indklagede er fork. I.

Sag 1: Klage over artikeludkast indgivet til optagelse i fagligt tidsskrift af en forfattergruppe (I). Artikeludkastet havde været forelagt klager (K) som reviewer ved det pågældende tidsskrift. Som dokumentation for sin klage har K medsendt sin gennemgang af manuskriptet, hvor det konkluderes, at dette er uegnet til optagelse, og som derudover indeholder en række påstande om bl.a. brud på god videnskabelig praksis.

Artikeludkastet indeholder nærmere en test af en hypotese fremsat af K, som forfattergruppen mener at kunne afvise. Efter K's opfattelse er testen baseret på fabrikerede data, evt. med det underliggende motiv at miskreditere K's forskning. K har i den forbindelse anført, at testresultatet øjensynligt er blevet fremsat på grundlag af en fejllopfattelse af K's hypotese, som har fundet udtryk i en tidligere publikation fra den indklagede forfattergruppe. Under henvisning til, at K i den forbindelse havde præciseret sine forbehold over for første-forfatteren, er det K's vurdering, at fejllopfattelsen var fremsat mod bedre vidende.

Udvalget har antaget sagen til realitetsbehandling, dog med forbehold for en endelig stillingtagen til udvalgets kompetence, afhængigt af klagens rette placering som en klage over brud på god videnskabelig praksis eller over videnskabelig uredelighed. K havde oprindeligt selv ladet begge muligheder stå åbne i sin klage, om end som anført med en stærk formodning for det sidste.

Forfattergruppen har efterfølgende indgivet et tilrettet manuskript til optagelse i det pågældende tidsskrift, her med gentagelse af den ovennævnte – postulerede – fejllopfattelse. K har på denne baggrund efterfølgende indskrænket sin klage til at angå et ”eklatant tilfælde af mangel på videnskabelig kompetence”.

Efter anmodning fra udvalget har K indvilliget i at frafalde sin klage, dog på betingelse af, at I ville bringe et ”korrigerendum” til deres oprindelige artikel. Dette forslag har I afvist med henvisning til, at der er tale om en irrelevant detalje, som der ikke seriøst kan oplyses særskilt om i et videnskabeligt tidsskrift. I har endvidere afvist, at den anførte fejllopfattelse skulle udgøre et brud på god videnskabelig praksis.

Udvalget har foreløbig vurderet, at det kræver nærmere sagkundskab at afgøre, om den omstridte fejllopfattelse er af en sådan art, at den må betragtes som et brud på god videnskabelig praksis. Udvalget har som følge heraf rettet henvendelse til Aarhus Universitet for at indhente fornøden sagkyndig bistand.

Sagsbehandlingen skal efter de gældende regler afsluttes inden 6 måneder, efter at sagen er rejst for udvalget (§ 10, stk. 1). Det skal herved bemærkes, at udvalget er blevet forsinket med behandlingen af den ovennævnte sag pga. det i forordet omtalte formandsskifte.

Sag 2: Klage over misvisende placering af medforfatter som 1.-forfatter med klager (K) som 2.-forfatter til en publiceret artikel. Artiklen indgik som en del af 1.-forfatterens speciale, hvortil K har medvirket, ligeledes som specialestuderende, efter opfordring fra indklagede (I) som vejleder for begge studerende.

K har anført dels at have udført stort set hele arbejdet med de tilgrundliggende undersøgelser, mens 1.-forfatterens arbejdsindsats har været stort set ikke-eksisterende, dels at

det er uberettiget at bruge en medstuderende til at udføre en anden studerendes arbejde, idet han angiveligt har været presset hertil under løfte om bedre specialekarakter. Endelig er det anført, at artiklen er blevet trykt uden K's godkendelse, idet denne tværtimod har protesteret mod forfatternækkfølgen i det manuskript, som I forlods havde sendt til vedkommende.

Udvalget har antaget sagen til realitetsbehandling iht. § 3, stk. 1, nr. 4) ang. ”oplysning om de personer, der som medforfatter eller på anden relevant måde har medvirket i forskningsvirksomheden og til opnåelse af det videnskabelige resultat”. Uagtet det påklagede forhold daterer sig tilbage til 2004 og dermed før reglernes ikrafttræden 1/1 2005, har udvalget lagt til grund, at reglerne på dette punkt udtrykker et retsprincip om kreditering af forfatterskaber, som også har været gældende før reglernes ikrafttræden.

Sag 3: Klage til rektor over et site på en medarbejders hjemmeside (M) indgivet af udenlandsk professor (K). Klagen er oprindeligt indgivet til lederen af den institution (I), hvor M er ansat, med påstand om fjernelse af det pågældende site.

I klagen henvises til, at det nævnte site indeholder nogle fornærmende bemærkninger om K's person, foruden et billede som uretmæssigt er overført fra K's personlige hjemmeside. I klagen henvises yderligere til en årelang kontrovers mellem K og M, angående et tilfælde af påstået omfattende plagiat af K's videnskabelige arbejde, som M skulle have begået på et tidspunkt, hvor denne var ansat andetsteds.

I har til udvalget oplyst, at billedet er fjernet, men at teksten er bibeholdt under henvisning til, at den udelukkende indeholder neutrale oplysninger om K's forskningsarbejde. K har heroverfor genfremsat sit ønske om fjernelse af teksten, nu ledsaget af trussel om politianmeldelse.

Sag 4: Klage fra pensioneret medarbejder ved KU over, at K's tidligere arbejdsplads (I) har undertrykt dennes forskningsresultater gennem en længere årrække. I klagen er bl.a. anført, at I skulle have nedlagt ”forbud” mod drøftelse af K's forskningsresultater på fakultetet, og at også senere resultater, der angiveligt skulle understøtte samme, internt er blevet betegnet som ”uvidenskabelige” af unavngivne kolleger. Endvidere anført, at K skulle være blevet forment adgang til at få publiceret sine forskningsresultater i fagrelevante tidsskrifter efter diskussioner længere tilbage i tiden.

.....

4. Forfatterskabskonferencen 9/11 2006

Ovennævnte konference blev annonceret under følgende overskrift:

"Gaveforfattere og spøgelsesforfattere – praksis og moral i det videnskabelige forfatterskab"

I foromtalen blev der til nærmere forklaring af konferencens formål anført følgende:

"Der er mange måder at være forfatter til en videnskabelig publikation på. Men hvordan er reglerne? Hvordan er praksis på de forskellige fag? Og hvad er 'god moral'?"

Kan man for eksempel være forfatter, selvom man ikke bidrager til publikationen? Skal vejlederen være medforfatter på ph.d.-studentens artikler? Og er spøgelsesforfattere egentlig helt ukendt i universitetsverdenen?

Praksisudvalget ved Københavns Universitet vil med denne konference sætte fokus på de spørgsmål enhver forsker må tage stilling til, når resultaterne skal publiceres – hvad enten det er i en bog eller i et videnskabeligt tidsskrift."

Konferencen blev ledet af Praksisudvalgets næstformand, professor *Niels Keiding*. Efter en velkomsttale ved Rektor *Ralf Hemmingsen* holdt professor *Per Øhrgaard*, Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, et foredrag under titlen: *Hvem er forfatteren? – Litterære og filosofiske kriterier*. Dette foredrag bringes efterfølgende med forfatterens velvillige tilladelse.

Herefter blev emnet belyst af en række oplægsholdere inden for fire forskellige fagområder: professorerne Mikael Rørth (SUND) og Jørn Dines Hansen (NAT), lektor Charlotte Bloch (SAMF) og professor Frans Gregersen (HUM). Konferencen afsluttedes med et oplæg af professor Liselotte Højgaard, Rigshospitalet og KU, under titlen: *"Gift, guest and ghost authorship – redaktørens største bekymringer 2006"*.

I forhold til de ovennævnte hovedspørgsmål afslørede de forskellige oplæg en noget forskelligartet opfattelse af god publiceringspraksis – typisk med de "våde" fag som de mest liberale og de "tørre" fag som de mere restriktive. Inden for den førstnævnte gruppe udskiller de eksperimentelle og kliniske områder inden for NAT og SUND sig endvidere med en særlig vidtgående praksis mht. at tillade forfatterskaber, som medtager stort set alle personer, som på den ene eller den måde kan krediteres for en andel i vedkommende forskningsprojekt, det være sig som vejleder, intern referee, forskningsleder, skribent, researcher el. lign. – og uden hensyn til, om vedkommende har læst eller forstået den publikation, som vedkommende er opført som medforfatter til (her betegnet som "spøgelsesforfatter"). Denne praksis kan i nogle tilfælde afstedkomme kvantitativt endog meget omfattende forfatterskaber – illustreret med en større "eksperimentel" artikel, som har været under publicering inden for NAT-området med ikke mindre end 1400 (fjorten hundrede) forfattere. Til gengæld er publicering inden for de "våde" områder næsten undtagelsesfrit undergivet peer reviews og foretages i tidsskrifter, der er ranket efter særlige kvalitetsnormer.

Konferencen var, med ca. et halvt hundrede tilmeldte, forholdsvis velbesøgt, når det tages i betragtning, at det ikke var lykkedes at trænge helt igennem på fakulteterne med dens annoncering. Praksisudvalget agter af samme grund at gennemføre en ny konference i 2007 med delvis samme formål og indhold, idet det er håbet her også at få en juridisk belysning af de gældende regler om området.

Per Øhrgaard: *Forfatterbegrebet* (indlæg på forfatterskabskonferencen 9.11.2006 på KU)

"Mit værk er et værk af et kollektivvæsen, og det bærer navnet Goethe," sagde - ja, Goethe, mod slutningen af sit liv. Han var ellers en, hvis individuelle person var uforvekslelig, og af hvem man måske sidst af alt ville have ventet sådan en bemærkning. Men den er ganske god til at indlede nogle overvejelser over forfatterbegrebet i videnskabelig sammenhæng.

Hvad de så nærmere burde gå ud på, ved jeg ikke helt. Da Henrik Zahle ringede mig op i foråret, aftalte vi, at vi nærmere skulle drøfte, hvad hans hensigt var med det, både med emnet og med at få mig til at tale om det. Det skulle så desværre ikke være, og jeg har selv måttet finde ud af det. Hvad det sidste angår, antager jeg, at jeg havde gjort mig fortjent til invitationen med et indlæg, jeg holdt for et par år siden i Videnskabernes Selskab ved et temaaften, der havde overskriften "Videnskabens sprog". I hvert fald er det overvejelser fra dengang, jeg har taget udgangspunkt i, selvom jeg ikke gentager dem. Jeg kan kun håbe, at det ikke ligger helt skævt i forhold til det, arrangørerne har tænkt sig. Det er altså nogle meget generelle overvejelser, jeg vil komme med, og så er de endda ikke mere generelle, end at de bærer tydeligt præg af deres hjemstavn, dvs. de humanistiske videnskaber.

I en artikel, som Georg Brandes omkring 1880 skrev i Berlin og sendte hjem til skandinaviske aviser - han boede i seks-syv år i byen og tjente til livets ophold bl.a. som en slags kulturkorrespondent, og hans bog om Berlin (Berlin som tysk Rigshovedstad, 1885) er yderst læseværdig - i denne artikel altså skrev Brandes om det tyske dannelsesbegreb, og han definerede dannelsen, som tyskerne forstod den, som "universalitet og individualitet": ved universalitet forstod han, at kundskaberne rakte videre end til den "indskrænkede fagdygtighed", i vore dage ville vi sige fagidioti; og ved individualitet forstod han "den personlige bearbejden af kundskabsforrådet i modsætning til den videnskabelige videns upersonlige og kollektive karakter."

Den videnskabelige videns upersonlige og kollektive karakter. Det kunne jo strengt taget indebære, at videnskabelige afhandlinger slet ikke skulle forsynes med forfatternavn, for de er i så fald produktet af et kollektiv, som ikke engang hedder Goethe. Men det afhænger af, hvad man forstår ved videnskab, og det gør det så ikke kun. Brandes skriver i positivismens tidsalder, og for en streng positivist må en videnskabelig indsigt være upersonlig og kollektiv: enten vides noget, og så vides det af alle, der vil vide det, eller også vides det ikke. Der findes for dette synspunkt ikke andre sandheder end de almene. Og her kan man så sige, at det i grunden er komplet ligegyldigt, hvem der tegner som forfatter på en videnskabelig afhandling, for det er alene dens indhold, det kommer an på.

Men det var jo også den gang alt andet end ligegyldigt: Positivismens tid er faktisk også den tid, hvor netop videnskabsmænd (og meget sjældent -kvinder) opnår den helttestatus, som tidligere var forbeholdt fyrster og feltherrer, senere i særlige tilfælde digtere - Goethe f.eks., eller Byron - og måske efterhånden så småt skuespillere. Louis Pasteur eller Rudolf Virchow, det var ikke hvem som helst, der gemte sig bag deres kunnen, det var i høj grad de individer, der havde gjort opdagelserne og/eller omsat dem med særlig dygtighed. Det kunne man så kalde et udslag af den menneskelige forfængelighed, og hvorfor skulle den ikke spille ind? Men er er foruden forfængelighed også noget, der hedder ærgerrighed, som er noget mere, og stræben efter anerkendelse skal man ikke tale ondt om. Også i vore dage går nobelprisen i fysik eller kemi eller medicin til en eller flere personer. Og om det så aldrig så meget er et kollektiv, der har arbejdet på at løse en videnskabelig gåde, kan der ofte være kamp til stregen om, hvem der skal have lov at stå som første- og andenforfatter på en artikel - netop i naturvidenskaberne, hvor man skulle være særlig kollektiv. Hvis vi humanister skriver noget

sammen, anbringer vi os ofte alfabetisk, hvilket understøtter min naturlige beskedenhed, men sådan er der ikke hos de andre. Kort sagt: Det er helt afgørende, hvem der er forfatter.

Det er det på flere planer: For alle videnskabsgrene gælder, at et navn kan fortælle offentligheden, læserne, kollegerne noget på forhånd. Hvis noget kommer fra en person - eller en forskergruppe -, som i forvejen har indlagt sig fortjenester på et område, vil man være mere disponeret for at læse det, end hvis det kommer fra ukendte folk, og man vil umiddelbart fæste mere lid til det meddelte. Dernæst gælder, at det langtfra altid alene handler om at meddele forsøgsresultater eller facts, men at disse også skal fortolkes - og det skal de i hvert fald i social- og humanvidenskaberne. Især i de sidste er der ikke så forfærdelig meget, der "bare" er facts, det meste er fortolkning. Det kan man f.eks. se, hvis man har lejlighed til at læse mange ph.d.-bedømmelser fra både naturvidenskab og humaniora. De naturvidenskabelige er ofte meget kortfattede og indskrænker sig hyppigt til at nævne afhandlingens fortrin, ikke sjældent er den jo også sidste del af en længere publikationsproces, i hvilken delresultater allerede har været lagt frem. De humanistiske bedømmelser er i reglen mere udførlige, og frem for alt indeholder de næsten altid meget mere kritik. De diskuterer med forfatteren, fordi forfatteren selv diskuterer med sit stof; vore fag er hermeneutiske, vi laver ikke (eller ikke fortrinsvis) forsøg, som kan gentages og etablere en fast viden, som derefter kan overhales af ny viden og for så vidt lægges ad acta. Vi fortolker et stof, og det samme stof - Shakespeares dramaer f. eks. - kan tages op igen og igen og fortolkes forskelligt, og det kan udmærket ske, at en afhandling fra 1903 kan være en vigtigere reference end en fra 2003 - vores videnskab er ikke altid akkumulerende. Så her er der selvsagt ingen tvivl om, at det er af værdi at vide, hvem der har skrevet. Læserinteressen kan også styres af det: Man vil gerne læse, hvad NN har skrevet, også selvom hun eller han måske har skrevet om et emne, der egentlig ikke optager en så stærkt; man leder efter tankegangen, den kan man sikkert altid lære noget af.

Og så vil jeg, blot for at ingen skal tro, at jeg har glemt det, minde om, at der ofte kan være store økonomiske interesser knyttet til at være forfatter, f.eks. hvis der udtages patenter. Men den slags kender vi ikke så ofte til i vores humanistiske verden, hvor vi snarere skal være glade, hvis vi kan finde nogen, der vil betale for at udgive vore ting. Hvad jeg ellers siger fra nu af, har mest at gøre med problemstillinger, jeg kender fra de miljøer, jeg selv færdes i.

I de hermeneutiske videnskaber kommer man ikke uden om forfatterpersonligheden - og jeg bruger med vilje dette udtryk, for det er ikke navnet i sig selv, der er afgørende, men den synsvinkel, der anlægges på stoffet. Det samme gælder selvfølgelig i skønlitteraturen, som jeg tager med her, fordi der faktisk kan mange ligheder. Vi har mange værker skrevet af "Anonymus", ikke bare af en, der skjuler sig bag dette, men værker, hvis forfatter vi ikke kender - oftere naturligvis, jo længere man går tilbage i historien. Men vi opererer alligevel med en "forfatter", vi opererer med værket som udtryk for og aftryk af en bevidsthed. Kender man forfatteren, ser man selvsagt værket i relation til det, man ellers ved og kender til. Det kan både være en hjælp og en fejkilde, og der er da også ofte lavet eksperimenter, som skulle demonstrere, at vurderingen af et litterært værk afhang mere af for-dommene end af læsningen. Et berømt eksempel herhjemme fra er romanen "En aften i koleraåret", som udkom i 1953 under pseudonymet Alexis Hareng, bag hvilket mange formodede Karen Blixen, der tidligere havde udgivet en roman under et andet navn ("Gengældelsens vej", 1944 under navnet Pierre Andrézel). Det var ikke hende, men Kelvin Lindemann, som var forfatteren. Et mindre eksempel er Günter Grass, som i 1968 udsendte en lille samling kortprosa under navnet Artur Knoff for at se, om hans anmeldere kunne føle løvens klo også uden navnet (det kunne de stort set ikke, omend de særlig gode mente at kunne se en vis påvirkning fra Günter

Grass, og der gik mange år, førend pseudonymet, som Grass havde hentet fra en af sin mors i første verdenskrig faldne brødre, blev afsløret). Et andet eksempel fra min egen boldgade er en berømt romantisk fortælling ved navn "Nachtwachen des Bonaventura" fra 1804, som man i mange år tilskrev snart den ene, snart den anden af de store romantiske forfattere, men som man så fandt ud af nok var skrevet af en af de mindre - og det har da influeret på opfattelsen af værket. Vi kender det fra billedkunsten: Når et værk af Rembrandt pludselig ikke er af Rembrandt, mister det noget af sin aura - i grunden idiotisk, for hvis vi hidtil har ment, at det var et mesterværk, hvorfor mener vi det så ikke mere? Litteraturen er fuld af eksempler fra Homer til Shakespeare, og diskussionen om Shakespeares forfatteridentitet blev engang af et vittigt hoved foreslået afsluttet med en konstatering af, at man nu vidste, at Shakespeares værker slet ikke var skrevet af Shakespeare, men af en anden digter af samme navn!

I afsvækket form gør det samme sig som allerede sagt gældende i hvert fald i den mere hermeneutiske del af de humanistiske videnskaber. Det har at gøre med fortællingen som et kriterium for humanistisk videnskab. I 1805 skrev Rasmus Rask til sin ungdomsven H. J. Hansen, der var blevet matematiker og gerne ville trække Rask i den retning: "...tænk paa hvor megen Prydelse den historiske Stiil kan modtage, hvormegen Interesse den har for ethvert dannet Menneske. Beviis een den pythagoræiske Sætning eller hvilken anden i hele Mathematiken du vil og jeg vil fortælle ham Ludvig d. 14des, eller Napoleons Liv eller deslige, hvilke tror du vilde interessere ham mest, naar han var lige uindviet i begge Videnskaber?" Det var i 1805, da man endnu mente, at åndsvidenskaberne også var videnskaber - det er der jo mange, der ikke mener i dag, hvor ordet "forskning" stort set kun bruges om natur- og sundhedsvidenskaberne. Og så er det dog humanisterne, der fortolker meningen med alt det, de andre foretager sig... Når vi taler om videnssamfund, bør vi lægge trykket på begge ordets dele.

Vore objekter er oftest ikke objekter i streng naturvidenskabelig forstand, men en slags subjekter, der selv taler. De er ikke eksempler, men individer. Man kan ikke altid konstruere lovmæssigheder: At både Napoleon og Hitler kørte fast i Rusland, beviser ikke, at den næste erobrer også vil gøre det. Man kan selvfølgelig konstatere f.eks. genrelove i litteraturen, men det er oftere modifikationerne end reglerne, der har vores interesse. Vi kan meget ofte slet ikke fremstille et emne - f.eks. et historisk forløb på anden måde end ved at skabe en fortælling om det (det kan jo f.eks. ikke reproducere), så fortælling er her ikke til pynt, men en uadskillelig del af videnskaben selv. Og det er slet ikke så galt at fortælle. Det ville naturforskerne også i gamle dage, H. C. Ørsted f.eks., eller Alexander von Humboldt, som ved begyndelsen af sit store værk "Kosmos" skrev: "Jeg har fået den skøre idé at fremstille hele den materielle verden, alt hvad vi i dag ved om fænomenerne i himmelrummene, fra stjernetaagerne til mosserne på granitklippernes geografi - at fremstille alt dette i ét værk og i et værk, som samtidig inspirerer ved et levende sprog og glæder sindet." Det var ikke "formidling" i nutidens forstand, Humboldt tænkte på; det var sagen selv, han ønskede meddelt således, og når Ørsted fandt på danske betegnelser for nogle af naturens fænomener var det heller ikke blot, for at lægfolk skulle forstå dem, men fordi videnskab og sprog hørte sammen.

Naturligvis kan man konstatere en masse facts, som alle kan være enige om, og som derfor også kan præsenteres på en hvilken som helst facon. Men som min kollega Peter Harder engang har formuleret det, så kan det kollektive niveau aldrig udtømme det enkelte individs oplevelshorisont. Det gælder horisonten hos producenten, det gælder horisonten hos recipienten, og det gælder endelig horisonten hos den, der analyserer disse processer. Forsøget på at forstå det individuelle gøres også af et individ. Man kan aldrig holde sin person

ude af sin fortolkning - derfor er det desto vigtigere at fremlægge så mange mellemregninger som muligt, så ens læsere kan forholde sig til personen. "At erkende analysens subjektive betingethed er en første forudsætning for overhovedet at gøre den kontrollabel!" skriver litteraturhistorikeren Keld Zeruneith på tværs af alle fordomme om, at man netop kun kan kontrollere det, der er rensat for subjektivitet.

Selvfølgelig kan subjektiviteten drives for vidt! Men her gælder, at også en fortolkning kan falsificeres, såvel som en hypotese kan det. Fortolkningen falsificeres blot ikke af nye eksperimenter, men af bedre argumenter. Det retoriske i vid forstand spiller en rolle i alle videnskaber, også i dem, der ikke har det som deres emne. Omkring 1800 formulerede digteren Schiller i et brev til filosofen Fichte sin indsigt i, at skrifter, som alene meddelte "fortstandresultater", kunne forældes, medens skrifter, "som har en af deres logiske indhold uafhængig effekt, og som er det levende aftryk af et individ, aldrig kan undværes og indeholder et uudsletteligt livsprincip i sig, netop fordi ethvert individ er enestående og dermed uerstatteligt." Schillers seneste biograf Safranski kalder dette udsagn for "en ny konfiguration af videnskabelig sandhed og individuel kunstnerisk betydningsfuldhed."

Så derfor er forfatteren central, og derfor skal hun eller han ikke skjules. Men hvis der lægges så stor vægt på originaliteten, melder der sig det spørgsmål, om den er til stede - eller hvor meget man kan tillade sig at hente andetsteds fra, når man selv skriver. En af mine kolleger ynder at citere en definition, han engang har hørt i Tyskland: "Hvis man skriver af efter én, er det plagiat; hvis man skriver af efter to, er det banalt; men hvis man skriver af efter ti, er det et nyt videnskabeligt værk." Morsomheden rummer den pointe, at "fortællingen" også giver vide rammer for brug af andre, medens "fakta" må hentes hos den autoritet, der har fremlagt dem, eller mere ondskabsfuldt sagt: Det er måske ikke så svært at variere tingene en lille smule og derved undgå beskyldninger for plagiat eller for massive lån, når man har at gøre med meget fortolkende og diskuterende videnskaber. Jeg skal gerne inddrage mig selv som eksempel: Jeg skrev for nogle år siden en bog om den Goethe, jeg indledningsvis citerede. Den kunne ikke være blevet til uden ekstensiv læsning af, hvad andre goetheforskere har skrevet i tidens løb, og jeg kan ikke aldeles udelukke, at jeg måske et sted har ment at have opdaget noget selv, som i virkeligheden er sunket ned i underbevidstheden, efter at jeg læste det for femogtyve år siden. Ikke desto mindre anser jeg min bog for et nyt videnskabeligt værk, men har med vilje kaldt den "et essay" for at markere, at den hverken er en lærebog eller et katalog. Jeg har ikke fundet hidtil ukendte tekster i Goethe-Schiller-arkivet i Weimar, jeg har arbejdet med tilgængelige, endda trykte kilder, men jeg mener ikke desto mindre at have bidraget til forskningen. Konfigurationen af ting, som måske allerede er kendt hver for sig, er der også noget originalt i. Og så gælder ellers, at tiden må vide, om publikum tager værket til sig. The proof of the pudding is in the eating.

I kunsten kan det se meget mere broget ud. En stor digter, T. S. Eliot, sagde engang for litteraturens vedkommende: "Små digtere låner; store digtere stjæler." Når Asger Jorn overmalede trommesalsbilleder, hvad var det så? - Eller i journalistikken: Det er ikke så længe siden, at der var anklager for plagiat mod en kendt dansk journalist, og man satte en akademiker til at vurdere, om der var tale om noget sådant, eftersom man ikke i den branche har et udvalg, som beskæftiger sig med den slags. Og det er endnu kortere siden, at to forfattere i Storbritannien anlagde sag mod en tredje (Dan Brown) for at have hugget deres idé, da han skrev "Da Vinci-mysteriet". Her var økonomiske interesser klart nok involveret, men det behøver de ikke at være: man kan også føle sig trådt for nær.

Men endelig kan der jo også være tale om, at man uafhængigt af hinanden når til lignende resultater og formuleringer på omtrent samme tid - derfor strides man også i den

videnskabelige verden om faderskabet til ikke så få opdagelser. - Mærkværdigt forekommer det mig fremdeles, at man kan udtage copyright alene på et koncept, som det er blevet almindeligt i medieverdenen, hvor den slags koncepter - Robinson f.eks., eller Lykkehjulet - kan sælges for mange penge. Hvordan vil man nogen sinde kunne bevise, at en anden ikke har fostret den samme, ret beset temmelig enfoldige, idé på samme tid? Men det må man jo kunne, siden forretningen trives.

Men skulle jeg til sidst meget hurtigt besvare de spørgsmål, som er stillet op i annonceringen af denne konference, ville jeg sige:

- Kan man for eksempel være forfatter, selvom man ikke bidrager til publikationen? Nej.
- Skal vejlederen være medforfatter på den ph.d.-studerendes artikler? Nej - kun hvis der er tale om en decideret fælles artikel, og så vil den i min verden sjældent være en del af ph.d.-afhandlingen, fordi denne i reglen er en monografi.
- Og er spøgelsesforfattere egentlig helt ukendte i universitetsverdenen? Nej - vi havde hos os engang en kvik ung dame fra et fremmed land, som tjente til livets ophold dels ved at undervise lidt hos os, dels ved at skrive en ph.d.-afhandling for en person i hjemlandet, hvis talenter mest var af den bibelske slags, så vedkommende kunne købe sig til titlen. Og vi har alle sammen hørt historier om professorer, hvis standardværker i virkeligheden var skrevet af deres assistenter. Om historierne altid passede, ved jeg ikke; men jeg kender i hvert fald ikke til dem i vore dage. Det er næppe så meget fordi vi er meget mere moralske end vore forgængere, der er mere tale om en general normændring (hierarkiske strukturer brydes i hvert fald udadtil ned).

Men man kan naturligvis også anskue spørgsmålet sådan, som min kollega i Århus, Leif Ludwig Albertsen, gjorde, da han i en bog om litterær oversættelse skrev, at oversætterens navn burde stå på bogens titelblad med ligeså store bogstaver som forfatterens - "ikke mindst af hensyn til sidstnævnte"...

6.11.2006

5. Redegørelse om akademisk frihed

Rektor har efter bestyrelsesmødet 12. september d.å. anmodet Praksisudvalget om en kommentar til spørgsmålet om ”den akademiske frihed set i forhold til sektorforskning/myndighedsberedskab”.

Baggrunden for opdraget er de nu gennemførte indfusioneringer af KVL og DFU, som indebærer overtagelse af visse sektorforskningsopgaver, der tidligere er blevet henlagt til KVL. En arbejdsgruppe under KVL’s etiske udvalg har i den forbindelse afgivet en rapport om *Universitetsforskernes rettigheder og pligter i forhold til den offentlige debat* (Etikudvalgets rapport, Direktionen 29. juni 2006).

Spørgsmålet aktualiseres yderligere af, at regeringen den 4. oktober d.å. har truffet beslutning om, at en række andre sektorforskningsinstitutter skal integreres ved landets universiteter. I den forbindelse har Sektorforskningens Direktørkollegium udarbejdet et *Notat om modeller for integration af sektorforskningsinstitutioner i universiteterne* (SEDIRKs rapport, 27. marts 2006).

Under udvalgets arbejde med redegørelsen er der endvidere fremkommet tilkendegivelser fra administrativ og politisk side, dels i form af et ”konsensuspapir” fra et møde 30/10 2006 i UBST med repræsentanter for AC, SEDIRK og Rektorkollegiet, dels med videnskabsministerens ”takketale” ved Marienborg-topmødet 13/12 2006 med bestyrelsesformænd og rektorer for landets universiteter. Begge steder fastslås det, at den akademiske frihed skal være uberørt af fusioner mellem universiteter og sektorforskningsinstitutioner.

Spørgsmålet om sikring af akademisk frihed har ligeledes været overvejet nærmere i et norsk ekspertudvalg, som har afgivet betænkningen: *Akademisk frihet – Individuelle rettigheter og institusjonelle styringsbehov, NOU 2006: 19*.

Udvalget har endnu ikke færdigbehandlet sagen.

6. Københavns Universitets regler af 11. april 2005

om god videnskabelig praksis

Kap. 1. Almindelige bestemmelser

Formål

§ 1. Formålet med disse regler er at fremme god videnskabelig praksis ved Københavns Universitet samt at skabe grundlag for rådgivning af rektor i sager om god videnskabelig praksis.

Stk. 2. Reglerne angår forskning, der er udført eller udføres ved Københavns Universitet, som er udført af forskere, der ved en given sags start er ansat ved Københavns Universitet, eller som danner grundlag for en grad givet ved Københavns Universitet.

Stk. 3. Sager, hvori der rejses spørgsmål om uredelighed, omfattes ikke, da disse indbringes for et af de statslige uredelighedsudvalg.

Grundlag

§ 2. Bedømmelsen af, om en praksis er i overensstemmelse med kravene til en god videnskabelig praksis, bygger især på de love og andre offentlige forskrifter, der gælder herom, vedtagelser fra forskningsråd eller andre bevilgende institutioner og fonde samt videnskabsetiske kodekser fastsat af videnskabelige selskaber eller andre faglige grupper.

Hensyn

§ 3. God videnskabelig praksis kræver hensyntagen til bl.a.

- 1) forskningens uafhængighed og forskernes ytringsfrihed,
- 2) de personer eller det objekt, som forskningen vedrører, eller som den får betydning for,
- 3) åbenhed om finansiering, dvs. om de økonomiske resurser, som danner grundlag for forskningsvirksomheden,
- 4) oplysning om de personer, der som medforfattere eller på anden relevant måde har medvirket i forskningsvirksomheden og til opnåelse af det videnskabelige resultat,
- 5) korrekt formidling af forskningens resultater uden fordrejning eller vildledning om disses karakter og indhold,
- 6) åbenhed om eventuel tidligere publicering.

Stk. 2. Til god videnskabelig praksis kan endvidere høre, at forskeren – i overensstemmelse med Københavns Universitets værdigrundlag der siger at ”Forskningen udføres med ansvarlighed over for dens genstand, valget af metode samt anvendelsen af resultatet” – også redegør for sine overvejelser om konsekvenser af eller muligheder for anvendelse af de resultater, som forskningen har frembragt.

Kap. 2. Praksisudvalget

Udvalget

§ 4. Rektor nedsætter et udvalg til behandling af spørgsmål om god videnskabelig praksis, betegnet praksisudvalget.

Stk. 2. Som medlemmer kan udpeges professorer eller lektorer ved Københavns Universitet. Der udpeges ét medlem fra hvert af universitetets fakulteter. Der udpeges på tilsvarende måde en suppleant for hvert medlem. Medlemmer og suppleanter udpeges for en periode af 3 år. Genudpegnung som medlem kan finde sted én gang.

Stk. 3. Rektor udpeger udvalgets medlemmer og suppleanter efter indstilling fra fakulteternes akademiske råd samt bestemmer, hvem der skal være formand og næstformand.

Stk. 4. Udvalget kan ved behandling af særlige spørgsmål supplere sig med én eller to personer, der repræsenterer særlig indsigt i et bestemt fagområde, jf. kap. 3.

Opgaver

§ 5. Udvalget har til opgave at

- 1) bidrage til at klargøre de eksisterende normer for god videnskabelig praksis,
- 2) tage initiativ til, at der foregår en drøftelse af normerne for god videnskabelig praksis,
- 3) afgive indstilling om konkrete sager, jf. nærmere kap. 3.

Stk. 2. Det er ikke udvalgets opgave at vedtage regler eller vejledninger om god praksis.

Stk. 3. Udvalget træffer selv bestemmelse om tilrettelæggelsen af dets arbejde.

Stk. 4. Udvalget afgiver en årlig beretning om sin virksomhed.

Kap. 3. Sagsbehandling

Initiativ og frister

§ 6. En sag kan rejses for udvalget ved, at

- 1) en navngiven fysisk eller juridisk person indgiver en skriftlig klage,
- 2) rektor forelægger udvalget en sag,

- 3) udvalget på eget initiativ tager en sag af særlig betydning op,
- 4) en person, som ønsker at blive rensset for verserende rygter eller beskyldninger, anmoder udvalget herom.

Stk. 2. En sag skal rejses for udvalget inden rimelig tid efter, at den, der tager initiativ til sagen, har eller burde have haft de nødvendige forudsætninger for at starte sagen. En sag, der rejses efter stk. 1, nr. 1- 3, må ikke vedrøre forhold, der er mere end 5 år gamle, når sagen startes ved udvalget, og en sag, der rejses efter stk. 1, nr. 4, må ikke vedrøre rygter eller beskyldninger, som har været den pågældende bekendt i mere end 1/2 år, når udvalget anmodes om at behandle sagen. I særlige tilfælde kan udvalget se bort fra disse frister.

Afvisning

§ 7. Udvalget kan afvise at behandle en sag, hvis klagen findes åbenbart grundløs, eller hvis sagen ikke findes at have betydning for de formål, som udvalget skal varetage, jf. § 1.

§ 8. Hvis sagen angår et forhold, hvori der rejses spørgsmål om uredelighed, skal sagen afvises, da et sådan skal indbringes for et af de statslige uredelighedsudvalg. Hvis sagen behandles af en anden myndighed eller et andet organ, kan behandlingen stilles i bero, indtil afgørelse foreligger herfra. Udvalget vejleder forinden den, der har indbragt sagen for udvalget, herom. Udvalget kan vejlede den, der har taget initiativ til en sag for udvalget, om muligheden for at indbringe sagen for et uredelighedsudvalg.

Oplysning

§ 9. Udvalget sørger for, at sagen oplyses tilstrækkeligt. Udvalget kan indhente udtalelser fra sagkyndige.

Stk. 2. Udvalget kan til behandling af en sag etablere et ad hoc-udvalg af sagkyndige, hvori det fagområde, hvortil sagen hører, i særlig grad repræsenteres. Personer, som ikke er medlemmer af udvalget, kan indgå i ad hoc-udvalg. Et ad hoc-udvalg afgiver indstilling til udvalget. For ad hoc-udvalg gælder reglerne i § 10, stk. 1, 1. pkt., og stk. 3.

Redegørelse

§ 10. Udvalget afslutter sagsbehandlingen med en begrundet stillingtagen til, hvorvidt forholdet er i strid med god videnskabelig praksis. Sagsbehandlingen skal i almindelighed afsluttes inden 6 måneder, efter at sagen er rejst for udvalget.

Stk. 2. Udvalget sender sin redegørelse til rektor, til den indklagede og til klageren.

Stk. 3. Er der ikke enighed i udvalget, skal mindretallets standpunkt og begrundelse anføres.

Kap. 4. Ikrafttræden m.m.

§ 11. Forvaltningslovgivningens regler finder anvendelse på udvalg og ad-hoc udvalg og disses redegørelse.

§ 12. Reglerne træder i kraft den 1. januar 2005.

Stk. 2. Udvalget afgiver efter 2 år en redegørelse til rektor om reglernes anvendelighed, herunder forslag til evt. justeringer.

Københavns Universitet den 11. april 2005

Linda Nielsen
Rektor

7. Vejledning til regler for god videnskabelig praksis

Af Universitetsloven § 2 stk. 2, fremgår det, at universitetet har forskningsfrihed og skal værne om denne og om videnskabsetik.

”Københavns Universitets forskning er fri af økonomiske, ideologiske og politiske særinteresser. Forskningen udvider grænserne for erkendelse og udfordrer vante forestillinger. Centralt står grundforskningen, der måler sig med internationale standarder. Forskningen udføres med ansvarlighed over for dens genstand, valget af metode samt anvendelsen af resultatet”.

Sådan står der i Københavns Universitets værdigrundlag, og disse værdier er også med i udformningen og anvendelsen af dette regelsæt.

Med henblik på videnskabsetikken ved Københavns Universitet har rektor udformet regler om behandling af spørgsmål om god videnskabelig praksis og i overensstemmelse hermed nedsat et praksisudvalg.

I det følgende gives nogle bemærkninger til reglerne, der kan lette forståelsen heraf.

Om forslaget i almindelighed.

Reglerne forudsætter, at der er et nationalt udvalg eller sæt af udvalg, der beskæftiger sig med videnskabelig uredelighed, uredelighedsudvalg. Det er endvidere lagt til grund, at uredelighedsudvalgets kompetence er begrænset til uredelighed.

Det nationale uredelighedsudvalg beskæftiger sig med en særlig form for brud på god videnskabelig praksis, betegnet uredelighed, mens andre former for brud på god videnskabelig praksis ikke behandles ved det nationale udvalg. Med en sådan afgrænsning af det nationale udvalgs kompetence bliver det en opgave for de enkelte forskningsinstitutioner at sikre, at der ved institutionen er en god videnskabelig praksis i almindelighed. Denne opgave indebærer ikke kun mulighed for stillingtagen til konkrete enkeltsager, men kan vedrøre andre mere initiativtagende og debatskabende foranstaltninger.

Reglerne er opdelt i kapitler, således at kapitel 1 indeholder de almindelige bestemmelser for Københavns Universitets varetagelse af den opgave, som kravet om god videnskabelig praksis stiller til universitetet, mens kapitel 2 omhandler det udvalg, som er nedsat til at forestå varetagelsen af denne opgave. Kapitel 3 vedrører udvalgets behandling af konkrete sager om brud på kravene til god videnskabelig praksis, mens kapitel 4 indeholder nogle afsluttende bestemmelser om ikrafttræden mv.

Enkelte bestemmelser.

§ 1 Formål.

Der er lagt vægt på at bestemme formålet med regelsættet således, at det omfatter, men ikke er begrænset til at behandle konkrete sager. Formålet er først og fremmest en almindelig

varetagelse af hensynet til god videnskabelig praksis. Dette sker ved drøftelse, afklaring og udvikling af kravene til god videnskabelig praksis ved Københavns Universitet. Endvidere er der en særlig opgave, der består i at skabe grundlag for rådgivning af rektor i sager om spørgsmål om god videnskabelig praksis.

Reglernes anvendelsesområde er for det første forskning, der udføres ved universitetet. Reglerne kan således anvendes på forskning, som aktuelt udføres ved universitetet, såvel som på forskning, der tidligere er udført på universitetet. Endvidere gælder reglerne for forskning, som er udført af forskere, der ved sagens start er ansat ved universitetet. Denne regel fokuserer altså på forskerens ansættelsessted ved sagens start, og den er ikke begrænset til den forskning, som de ved Københavns Universitet ansatte forskere har udført ved Københavns Universitet, men gælder også forskning udført andetsteds. Denne udvidelse beror på, at spørgsmål om iagttagelse af god videnskabelig praksis kan få betydning for Københavns Universitet, selvom forskningen i sin tid er udført et andet sted. Forskning, der danner grundlag for tildelingen af en akademisk grad ved Københavns Universitet, er også omfattet af reglerne, som det fremgår af stk. 2.

§ 2 Grundlag

Grundlaget for bedømmelsen af, om en bestemt handling er i overensstemmelse med god videnskabelig praksis, er fastlagt i § 2.

§ 3 Hensyn.

Det er ikke muligt at omsætte kravene til god videnskabelig praksis i bestemte, håndfaste regler. Svaret må bero på en bedømmelse, der bl.a. inddrager de hensyn, der er anført i § 3. Disse hensyn kan ikke angives udtømmende, og de hensyn, som regelsættet indeholder, angiver kun bestemte temaer for vurderingen af, hvad der hører til god videnskabelig praksis.

En særlig betydning har naturligvis i denne forbindelse hensynet til forskningens uafhængighed og forskernes ytringsfrihed. Med disse hensyn betones betydningen af, at bedømmelsen af god videnskabelig praksis aldrig må komme til at virke som en videnskabelig censur, der lægger grænser for uafhængighed og ytringsfrihed i almindelig forstand. På den anden side er hverken uafhængighed eller ytringsfrihed absolutte størrelser; en forsker kan naturligvis ikke - lige så lidt som enhver anden borger - sige hvad som helst.

Et andet hensyn er hensynet til de personer, som forskningen vedrører, f.eks. patienter eller personer, der udspørges til en sociologisk undersøgelse. Endvidere skal der tages hensyn til det objekt, som forskningen vedrører, f.eks. dyr, der underkastes eksperimentel forskning, samt til anvendelsen af forskningsresultater.

Et vigtigt punkt for bedømmelsen af, om god videnskabelig praksis er overholdt, er, om der udvises den fornødne åbenhed med hensyn til finansieringen af forskningsvirksomheden. Dette kræver en redegørelse for de økonomiske resurser, som forskningen er baseret på. Denne redegørelse må knyttes til publicering af forskningsresultatet, men kan også blive aktuel i andre sammenhænge. Med åbenhed om finansieringen beskyttes mod, at forskningen sættes under mistanke for, at dens problemstilling, undersøgelsens tilrettelæggelse eller de hævdede resultater er afstemt efter bestemte økonomiske interesser, som ligger til grund for forskningsvirksomheden. Der kan også være en beskyttelse mod, at forskningen bliver

finansieret af kilder, som ikke bør være bidragydere til forskning ved Københavns Universitet.

Et vigtigt moment i god videnskabelig praksis er at give oplysninger om, hvilke personer der har medvirket ved forskningsvirksomheden. Grove tilsidesættelser af dette punkt kan indebære, at der foreligger et uredelighedsforhold, som vil være omfattet af uredelighedsudvalgenes kompetence. Men også uden en sådan grov tilsidesættelse af oplysningspligten kan der være tale om brud på god videnskabelig praksis.

Forskningsresultatet skal formidles korrekt, og der skal efter omstændigheden redegøres for tidligere publicering.

I § 3, stk. 2, påpeges betydningen af, at forskeren redegør for sine overvejelser om konsekvenser af eller muligheder for anvendelse af de resultater, som forskningen gør gældende.

§ 4 Udvalget.

Universitetets varetagelse af god videnskabelig praksis sker gennem et udvalg, som nedsættes af rektor. Udvalget skal bestå af fastansatte professorer eller lektorer ved universitetet. De nærmere regler herom findes i § 4.

§ 5 Opgaver.

Udvalgets opgaver er for det første fokuseret på de normer, som gælder for god videnskabelig praksis, idet udvalgets opgave er at bidrage til at klargøre disse. Denne opgave skal, som det udtrykkeligt er fremhævet i § 5, stk. 2, *ikke* varetages ved, at udvalget vedtager bestemte regler eller vejledninger om god praksis. Det er *ikke* udvalgets opgave at fungere som regelskabende gennem etablering af nye regler. Den klargøring, som udvalget skal bidrage til, skal ske i de enkelte professioner eller faggrupper.

En måde at bidrage til denne udvikling på er, som angivet i § 5, stk. 1, nr. 2, at tage initiativ til, at der foregår en drøftelse af disse normer.

Endelig er det udvalgets opgave at afgive indstilling om konkrete sager.

§ 6 Initiativ.

§ 6 indeholder nærmere regler om, hvorledes en konkret sag kan startes ved udvalget. Dette kan ske ved klage. Men det kan også ske ved, at rektor forelægger udvalget en sag, eller at udvalget på eget initiativ tager en sag op. Endelig kan man tænke sig den situation, som også er kendt fra praksis, at der er en person, som ønsker at blive rensset for verserende rygter eller beskyldninger, og som på den baggrund anmoder udvalget om at behandle sin sag.

Det er af stor betydning, at spørgsmål om eventuelle brud på god videnskabelig praksis bliver rejst så hurtigt som muligt. Udvalget bør behandle sagen i umiddelbar fortsættelse af, at der er en, der føler sig krænket, således at udvalget dermed kan bidrage til at en strid bliver bilagt. § 6, stk. 2, indeholder derfor frister for en sags begyndelse ved udvalget.

§ 7 og § 8 Afvisning.

Bestemmelsen omhandler udvalgets afvisning af sager. Det kan være praktisk at kunne afvise en sag, hvis den på forhånd findes åbenbart grundløs, uden at gå ind på en nærmere tilbagevisning af sagens grundlag. Endvidere kan en sag forekomme betydningsløs i forhold til de formål, som udvalget efter forslaget § 1 skal varetage, og udvalget har da også mulighed for at afvise at behandle sagen.

Der er behov for at koordinere arbejdet i udvalget ved Københavns Universitet (såvel som udvalg ved andre institutioner) med de nationale uredelighedsudvalg. Bestemmelse herom findes i forslaget § 8. Hensigten er at sikre, at spørgsmålet om uredelighed bliver behandlet og kun bliver behandlet ved det nationale udvalg, og at den, der indbringer en sag for Københavns Universitets udvalg, om fornødent gøres bekendt med muligheden for at indbringe sagen for uredelighedsudvalgene. Der kan også være andre grunde til at behandlingen af en sag bør udskydes eller afvises; der kan versere en sag om ærekrænkelser ved domstolene, sagen kan være indbragt for ombudsmanden, eller en sag har allerede været behandlet ved et andet universitets tilsvarende udvalg, el.lign.

§ 9 Oplysning.

Udvalget kan søge bistand hos ikke-medlemmer af udvalget, herunder også personer, som ikke er ansat ved Københavns Universitet. Udvalget kan også etablere et særligt ad hoc-udvalg af sagkyndige. Ved sådanne ad hoc-udvalg sikres, at det udvalg, der i første omgang behandler sagen, har en nærmere tilknytning til det fagområde, som sagen hører til. Medlemmer af ad hoc-udvalg kan også være personer, som vel ikke hører til det specifikke område, som sagen angår, men som dog har et særligt kendskab til dette område. Med denne ramme for udpegelse af medlemmer i ad hoc-udvalg sikres, at det er muligt at underkaste en særlig "etik" inden for et bestemt område en vurdering, som til dels sker ved personer, som ikke hører til dette særlige område.

Ad hoc-udvalg afgiver indstilling til udvalget, og det er dette, der træffer den afgørelse, der går videre til rektor.

§ 10 Redegørelse.

Udvalget afslutter sagen med at afgive en redegørelse. I denne tages der stilling til, hvorvidt der efter udvalgets opfattelse er begået et forhold i strid med god videnskabelig praksis. Redegørelsen skal naturligvis være begrundet, og som det fremgår af § 10, stk. 3, skal der, hvis der er mindretal, også være angivelse af mindretallets begrundelse.

Reglerne er udformet således, at de ikke indeholder en gengivelse af de almindelige forvaltningsretlige regler for sagsbehandling. Dette beror på, at udvalget findes at høre under forvaltningslovgivningens anvendelsesområde, hvilket udtrykkeligt er anført i bestemmelsen i § 11. Forvaltningslovgivningen indeholder regler om inhabilitet, vejledning og repræsentation m.v., partens aktindsigt, partshøring, begrundelse m.v., klagevejledning, tavshedspligt m.v., og videregivelse af oplysninger til en anden forvaltningsmyndighed. En gengivelse af forvaltningslovgivningens regelsæt er naturligvis ikke hensigtsmæssig i et regelsæt som det foreliggende.

8. Praksisudvalgets medlemmer pr. 31/12 2006

Professor Heine Andersen (SAMF),

Lektor Jan Riis Flor (HUM),

Professor Carsten Henrichsen (JUR), Formand.

Professor Niels Keiding (SUND), Næstformand

Professor Mogens Müller (TEOL),

Professor Berthe Willumsen (NAT).

Pr. 1/1 2007 er yderligere indtrådt:

Professor Harald Severin Hansen (DFF)

Professor Peter Sandøe (FVN)